

ברכת שהחיינו הנוגע לכל השנה ולט"ו בשבט - שיעור 334

I. ברכת שהחיינו על המצוות

- (א) שיטת רב שרירא גאון והר"ן בסוכה דהברכה על מצוה הבאה מזמן לזמן
 (ב) שיטת התוספות (סוכה מ"ו) דמברך על מצוה שיש בה שמחה והנאה
 (ג) שיטת הרמב"ם (ע) מזמן לזמן (ב) שהיא קנין לו כגון ציצית ותפילין (ג) אינה מצויה בכל עת כגון מילה

II. על שינים תותבים חדשים - עיין בשו"ת באר משה (ה - ס"ז) שמברכים שהחיינו ומה שמצטער על איבוד שיניו הוא ענין אחר ודומה למת אביו והוא יורשו לבדו דמברך שהחיינו (צרכות ל"ט): ושאינו מילה דעל אותה מעשה מצוה יש לו צער אמנם יש לחלק דמיתת אביו דבר הכרחי וזה דרך כל העולם משא"כ שיניו אין הכרח שיצטרך שינים תותבים

III. הקונה ספרים חדשים ולבו שמח בקניינם - עיין בשו"ת הרדב"ז (תי"ז) אבאר בשיעור

IV. בית חדש וקאר ועירקאנדישן וכדומה

(א) קנה כלים חדשים אפילו היה לו כיוצא באלו מברך שהחיינו ולא דוקא חדשים אם הם רק חדשים לו (רכ"ג - ג) וגם אם הוסיף איזה שורה בגובה לכו"ע יש לברך על ההוספה (מ"ב רכ"ג - סקי"ז)

(ב) עיין בשערים מצויינים בהלכה (נ"ט - הערה ד) דאין לברך על קניית בית בזמננו כיון דבשעת הקנייה פורעין רק חלק והנשאר עוד משכנתא אצל הבנק וה"ה בקאר וכדומה וכ"כ השו"ת באר משה (ה - ס"ח) וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר (י"ז - י"ט) שכתב שיכול לברך (ע) שברכה זו איננה תלויה בשמחה כי אם בדבר שמגיע לו תועלת (ב) דלא אכפת מה שמערב עמה צער וראיתו משו"ע (רכ"ג - ז) בממון שירשו במיתת אביו

V. על הון רב כמו במשא ומתן או שטאק - עיין בספר חיים של ברכה (דף ס"ט) שהביא מחלוקת בזה דהפרי תואר כתב דאינו מברך דבכמה אופנים יש בגדר שהלואי לא הגיע לידו ממון זה ויש חולקים דעכשיו היא שמחה גדולה ולא ידוג על ספק העתיד וגם על מוציא מציאה ועל ירידת גשמים אם צריך לו הרבה אף אפילו אם אינו ברור שתצמיח האדמה שהברכה נתקנה על שמחת הלב וכן מי ששמע שמת אביו והוא יורשו מברך דיין האמת ושהחיינו (רכ"ג - ז)

VI. שהחיינו על פאה נכרית - עיין בשו"ת יביע אומר (ד - הא"ע ג - ג) אבאר בשיעור

VII. קבלת מתנות - עיין במ"ב (רכ"ג - כ"ח) דאין מברכין הטוב והמטיב אלא שהחיינו

VIII. שהחיינו לשבעים שנה ויום הולדת - עיין בשו"ת חות יאיר (סימן ט) דעושיין סעודה בשהחיינו לשבעים שנה ובספר חיים של ברכה (דף קנ"ז) כתב שהחפץ חיים בירך שהחיינו לשבעים שנה ואין חוששין לעין הרע אמנם בשו"ת ערוגת הכושם כתב דמנהג בורים ההולכים בחוקות הגוים והוא קרוב לימי דין וחשבון ואין זה זמן של שמחה וכ"כ הרב ממונקאטש לענין יום הולדת דטוב לו שלא נברא משנברא ע"כ אין עושיין שמחה ויש נוהגין שעושיין את יום הלידה ליו"ט (בן איש חי וגנזי יוסף חיים של ברכה דף קנ"ח)

IX. ברכת שהחיינו על פירות חדשים

- (א) עיין בעירובין (מ): דלמדנו משם דישנם ב' גדרים בברכת שהחיינו (ע) גדר חוב (ב) וגדר רשות דשהחיינו על הפירות חדשים הוא רק בגדר רשות וגדר החוב כגון על הרגלים ומצות וכיו"ב זה תקנת חכמים גמורה ומצוה דרבנן והעובר ולא בירך נענש כעובר על דרבנן משא"כ בלא בירך על הפירות וכיו"ב דלא נענש (מ"ב רכ"ה - ט - י) וי"א דדוקא בראיית הפרי הוא רשות (הגהות אשר"י ספ"ג זעירובין והסמ"ג) וגם נחלקו הפוסקים מהו הגדר של רשות האם פירושו שהרואה פרי חדש או האוכלו אינו חייב כלל לברך שהחיינו ורק אם ירצה לברך הרשות בידו (מ"ב הג"ל בשם המג"א וש"א) או שפירש המילה רשות דהיינו שאינו חייב לחזר אחרי פירות חדשים כדי לברך שהחיינו אבל הרואה או האוכל פרי חדש חייב לברך שהחיינו (ברכי יוסף רכ"ה בשם רבינו חננאל וערוך השלחן רכ"ה - ה) ועיין בירושלמי (קידושין פ"ד) דמי שלא אכל פרי חדש עתיד ליתן דין וחשבון על שלא אכל
 (ב) ויש מחלוקת אם שהחיינו צריך שיהיה דוקא בענין שיש בו שמחה עיין בתוספות (סוכה מ"ו ד"ה והג"ה) והרמב"ם (צרכות י"ח - ט) לכן י"א מי שידע באמת בנפשו שאינו שמח כלל

אסור לו לברך שהחיינו על פרי חדש משום שהשמחה מחייב ברכת רשות ובלא שמחה הוא ברכה לבטלה וכ"כ השו"ת משנה הלכות (ו - מ"ג) וכ"כ הבן איש חי (צסקדמה לפרשת ראה) ועיין בספר חיים וברכה (דף ע"ג) שכתב דרבי צבי מזידיטשוב לא נהג לברך על שום פרי ברכת שהחיינו כי לא הרגיש בנפשו שום שמחה גופנית והביא מאחרים דבגלות לא נכון לברך שהחיינו של רשות לשמוח על זה ועיין בשו"ת מהרש"ג (ה - ז"ה - ז) שכתב "דלא ברכתי לעולם שהחיינו על לבישת בגד או על אכילת פרי חדש דאינו חשוב אצלי כ"כ וכיון דהאר"י ז"ל אמר שלא לברך אליו אני שומע" וגם בספר מנהגי ישראל שהביא מהסאטמאר רב שלא נהג לברך שהחיינו על שום פרי חדש וכן שמעתי מרב דוד פיינשטיין דרב משה לא בירך על פרי חדש חוץ מליל ב' דראש השנה ועיין באג"מ (ג - ל"ד צסוף) ולכן כל אחד ינהג כמנהגו ובמקום שאין מנהג ינהג כעיקר דינא דגמרא וכמו שהבאנו בשם הפוסקים שיש לברך על פירות חדשים דוקא אם שמח באכילתם (ספר ברכת השיר והשבח דף ז' צ)

X. פירות המצויים בכל עונות השנה כמו שיש בזמננו בהרבה מדינות שמחזיקים את הפירות במקרר וכדומה ובזמן שהפרי מתחדש עדיין נמצא מהישן יש מהאחרונים שחששו בזה שהוא ברכה לבטלה

(א) **לא שייך שמחה בהתחדש פרי חדש** דכיון דמצויין תדיר הן בקיץ והן בחורף לא שייך כ"כ לברך שהחיינו דבשמחת הלב תליא מילתא (בזמירות דברי יואל 3 אית פכ"ה)

(ב) **ועיין באג"מ** (ג - ל"ד צסוף) שכתב דלמעשה אולי יש למעט בכרכות ובפרט בכרכת שהחיינו על פרי חדש שהוא רשות (מג"ח ס"ק ו) אבל מ"מ כיון שיותר נוטה לברך לכן בליל ב' דר"ה יכול ליקח פרי שלא טעם עדיין מהחדשים ולברך זמן. זה תלוי בכונת הרמ"א (רכ"ה - ו) עיין במ"ב (ס"ק י"ח) ורב מרדכי מרקזי אמר לי שהוא אין מברך שהחיינו על שום פרי

(ג) **עיין בתשובות והנהגות** (ה - ר"ה) דאם מגיע כאן במשך השנה רק מעט ולא מצוי וביוקר ולא בכל החנויות אלא בחנויות מיוחדות כה"ג ראוי לשמוח ולברך שהחיינו ואם לאו אין מברכים

XI. אין מברכים שהחיינו על פירות יבשים כגון צמוקים ותאנים וכדומה והטעם דאין ניכרין בין חדשים לישנים והוי כמו ירקות (ועיין בשיעור 136 ובספר חיים של ברכה דף פ"ט)

XII. אם מברכים על פירות המורכבים שהחיינו

(א) **עיין בבה"ל** (רכ"ה ד"ה "פרי חדש") שכתב הבאר היטב בשם הלק"ט דעל פירות המורכבים מין בשאינו מינו אין מברכין עליו לפי שבתחלתו נעשה נגד מצות הבורא "וכ"כ הכף החיים (רכ"ה - אית כ"ו) ושו"ת אג"מ (3 - נ"ח) ובשו"ת באר משה (2 - עמוד ר"כ)

(ב) **ובתשובת יעב"ץ** (ס"ג) חולק על זה דלענין בריות נאות אף על הממזר יברך ברכת שככה לו בעולמו ואין לך הרכבה יותר ממנו ועוד דהגוי שנטעו והרכיבו לא עשה נגד רצון הבורא שלא הוזהרו על ההרכבה אלא ישראל (עיין יו"ד רנ"ה - ו)

(ג) **וספק ברכות להקל** ונכון שיקח פרי חדש אחר ויכוין לפטור שניהם (שו"ת אג"מ 28 ושו"ת מנחת יצחק ג - כ"ה)

XIII. המברך על פרי חדש האם יקדים את ברכת הנהנין לפני ברכת שהחיינו או יקדים תחלה ברכת שהחיינו

(א) **עיין בברכות** (ל"ה:) שתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם אולם בזבחים (ה"ה) מבואר שכל שאין הדבר חובה אינו נחשב בגדר תדיר (שו"ת השאגת אריה סוף כ"ח וכ"3)

(ב) **נכון יותר להקדים שהחיינו לברכת הפרי** כדי שלא להפסיק בין הברכה לטעמת הפרי כשהחיינו שהוא רשות משא"כ בברכת שהחיינו על המצות שהיא חובה מתקנת חכמים כברכת המצות. ולכן הואיל מעיקר הדין ראוי לברך על הראייה של פרי חדש בלבד טוב יותר להקדים שהחיינו. וכן דעת המ"ב (ס"ק י"ח) בשם הפמ"ג והשעה"צ (ס"ק י"3) כתב דאינה ראייה מגביל לתורי לאכול דשם אסור לאכול קודם שיתן לבהמתו משא"כ הכא דדינו שהחיינו הוא רשות וכ"כ הערוך השלתן (ס"ק ה) ושו"ת מהרש"ג (ג - ג) וכ"כ בשו"ת כתב סופר (כ"ה) בשם אביו החתם סופר ועוד

(ג) **אמנם דעת רבינו חננאל** שכרכת שהחיינו על פרי חדש רשות היינו שאינו חייב לחזר אחר הפרי כדי שיברך עליו שהחיינו אבל כשאוכל ממנו צריך לברך שהחיינו משום חובה. ולכן אין חשיב הפסיק וצריך לברכו אחר ברכת הנהנין וכן כתב הרדב"ז (ה - נ"ה) ושו"ת הלכות קטנות (ה - רל"ו) (עיין שו"ת יחזה דעת ג - ע"ו)

זכות ההדפסה י"י ארפאלה שלימה ליהא אל"ט צ"ל א"ס אן שרה לאה בתקן א"ס חול' ישרא' א"א